

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 13:00 uur d.d. 20 april 2020 – 13:00 uur d.d. 21 april 2020

(Ministerie van Financiën) | Met input van VWS, RIVM, J&V, BZ, FIN, BZK, IenW, OCW, SZW, EZK, LNV en Defensie

10.2e

NB: de ringen staan onderaan

Samenvatting

- Nederland is in afwachting van de persconferentie van vanavond. Verschillende media lopen vooruit op de MCCb van vandaag en melden vrijwel algemeen de verwachting dat een ruime versoepeling er niet inzit.
- Media benoemen de maatregelen alsof het definitieve MCCb-besluit al is genomen en noemen de volgende maatregelen: zoveel mogelijk thuisblijven; horeca en winkels blijven dicht; evenementen afgelast tot na de zomer; basisscholen en kinderopvang open (na overleg met onderwijskoepels over hoe precies); jongeren wat meer ruimte geven om te kunnen sporten; opties verkennen om contactberoepen weer te laten werken; en verpleeghuizen laten bekijken hoe een bezoekersregeling zou werken.
- Volgens media blijft het grootste twistpunt de scholen: die zijn enorm verdeeld (zowel ouders als leerkrachten als bestuurders) over de vraag: 'moeten de scholen na de meivakantie open?' Volgens Trouw had het besluit de scholen te sluiten niets met wetenschap te maken, maar met maatschappelijke druk.
- Kritiek op de app houdt aan, maar Nederland staat daarin niet alleen; ook in Europa neemt draagvlak voor een app af. Onder meer in Duitsland, Engeland en Italië groeit de weerstand. Privacy-zorgen staan voorop, maar ook praktische uitvoerbaarheid.
- De horecabranche vraagt wederom aandacht voor de huidige malaise in de sector.
- Daarnaast veel media-aandacht voor de gedaalde pensioendeckingsgraden. In de media komt wel terug dat het nu nog te vroeg is om te zeggen wat dit precies gaat betekenen omdat het meetmoment voor eventuele pensioenverlagingen de laatste dag van het jaar is en de markten zich nog kunnen herstellen.
- Ook aandacht voor extra of strengere voorwaarden die zouden moeten worden gesteld aan de steunmaatregelen.
- Op sociale media uiten mensen hun dankbaarheid voor de repatriëringen en geven zij aan te hopen dat Marokko snel volgt. Ook maken mensen zich zorgen of de gerepatriëerde Nederlanders wel worden getest of in quarantaine gaan.

Karakterisering berichtgeving

- Heel veel aandacht in de media voor de (on)mogelijkheden van de versoepeling van de maatregelen. Mensen hopen op versoepeling maar verwachten niet dat er een ruime versoepeling van de maatregelen inzit.
- Er lijkt volgens media een groeiend verschil tussen hoe de samenleving en het Kabinet de positieve RIVM-cijfers duiden. Enerzijds de groep die zegt: "Waarom nog wachten op de anderhalvemetersamenleving? Veel ondernemers zijn er klaar voor, de samenleving is er aan toe, en de economische schade loopt al maar op." Aan de andere kant het Kabinet dat 'liever een te kleine stap wil nemen dan het risico lopen op een nieuwe uitbraak doordat er te snel versoepeld wordt'. Bovendien wordt nog lang niet aan alle vijf randvoorwaarden van het OMT voldaan.
- Deskundigen, ouders en leraren laten veelvuldig hun mening horen over de persconferentie waarin het waarschijnlijk wordt aangekondigd dat de scholen (deels) open kunnen.
- De journaals openen vanochtend met het OMT-advies dat sinds gisteren in handen is van RTL Nieuws. Het beeld daarbij: 'vanavond weten we het zeker, maar het lijkt erop dat...' en sommen dan de adviezen op.
- De situatie op de IC's en in de verpleeghuizen krijgen vanochtend veel minder aandacht in de media.
- Telegraaf stelt de vraag of het Noorden niet eerder van het slot kan, aangezien daar er veel minder besmettingen zijn. Gevaar is wel 'coronatoerisme' naar het Noorden vanuit Zuidelijker gelegen provincies.
- AD herhaalt een eerder bericht dat het kabinet de komende tijd geen documenten over de crisis openbaart. Wob-verzoeken van media zijn opgeschort tot minimaal 1 juni. D66 en GL hebben Kamervragen gesteld.

- Aandacht blijft er voor de corona-app en de plannen van verschillende sectoren voor de 1,5 meter-samenleving. Terugkerend geluid: 1,5-meter economie is niet rendabel.
- Van verschillende kanten wordt gezegd dat er bij een tweede steunpakket meer voorwaarden gesteld moeten worden aan bedrijven om er voor in aanmerking te komen. Hierbij gaat het niet meer alleen om KLM of Booking.com.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

Slachtoffers

- Zorg voor niet-coronapatiënten steeds meer onder druk, meldt RTL Nieuws. Volgens Patiëntfederatie Nederland: hebben veel patiënten door uitstel een zwaardere behandeling nodig.
- Ook voor mensen met een beperking of een chronische aandoening heeft de coronacrisis grote gevolgen. Zorg en ondersteuning vallen weg, mantelzorgers raken overbelast en mensen voelen zich vaker angstig en geïsoleerd. Dat blijkt uit een enquête van belangenorganisatie Ieder(in).

Identiteiten

- Een zesde gevangene in het Justitieel Complex Schiphol is geïsoleerd omdat hij gezondheidsklachten heeft die passen bij een coronabesmetting.

Schade

- De coronacrisis zet bijna 59 miljoen banen in Europa (een kwart van het totaal) op de tocht, blijkt uit een analyse van McKinsey. Vooral jongeren en werknemers in het mkb lopen risico.

Scenario's

- Staatssteun voor KLM is onvermijdelijk als Schiphol “niet wil afglijden naar een derderangs prijsvechtersvliegveld”, stelt KLM.
- Volgens RTL nieuws is het advies van deskundigen aan het kabinet om kinderen (basisschoolleerlingen) weer in kleine groepjes naar de school te laten gaan en moet de horeca nog tot zeker halverwege mei gesloten blijven. Ook moeten zorginstellingen ruimte krijgen om hun bezoeksregeling te verruimen zodat 1 of 2 personen op bezoek kunnen komen. De nieuwssite baseert zich op bronnen rond het OMT.
- NOS meldt dat de basisscholen kunnen beginnen met het voorbereiden van een gedeeltelijke schoolbezetting per dag om na de meivakantie deels open te kunnen. Gesproken wordt over bijvoorbeeld halve klassen, of kinderen om en om naar school laten gaan, zo blijkt uit het OMT-advies.
- Winkelstraten kunnen in de voorgestelde anderhalve meter-samenleving 15 tot 20 procent van het winkelend publiek aan van wat daar vroeger maximaal kon winkelen. Dat rekenden adviseurs mobiliteit van Goudappel Coffeng uit.

Informatiebehoefte

- Bronnen zeggen tegen de NOS dat veiligheidsdiensten VWS vorige week gewaarschuwd hebben dat het veel te hard van stapel loopt met de plannen voor een corona-app. Afgelopen donderdag bezorgden de diensten een brief bij VWS. Daarin stond beschreven waarop moest worden gelet met het oog op de nationale veiligheid. Vooral de haast van het ministerie zorgde voor ergernis. Binnen een paar weken een werkende corona-app, dat noemden de veiligheidsdiensten verre van realistisch.
- Moet er aan het eind van het jaar op de pensioenen gekort worden vanwege de lage dekkingsgraden?
- Onder welke voorwaarden kan de financiële steun aan het bedrijfsleven (MKB en multinationals) voortgezet worden?
- Buitenlandse studenten eisen korting op hun collegegeld van de TU Delft. Financiële problemen zouden met name groot zijn bij studenten van buiten de EU.
- Hoofddirecteur Bos-Karczewska van *Polonia.nl* pleit voor een speciale gezant voor arbeidsmigranten in Nederland. Zij zouden het nu extra zwaar hebben. Zij stelt dat de Nederlandse overheid geen oog heeft voor de schrijnende situatie van arbeidsmigranten tijdens de coronacrisis.
- De Autoriteit Persoonsgegevens zegt geen oordeel te kunnen vellen over de opzet van de zeven corona-apps. En de veiligheidsdiensten hebben gewaarschuwd dat het kabinet veel te hard van stapel liep bij de ontwikkeling van de app

- Voor restaurants en cafés is het een enorme uitdaging om scenario's uit te werken voor het moment dat ze weer (beperkt) open mogen. Ondernemers breken het hoofd over de vraag hoe ze social distancing en gastvrijheid met elkaar kunnen combineren. Met name voor kleine zaken is het lastig.
- Op tv, radio en op (online) media aandacht voor het advies van het Outbreak Management Team (OMT) aan het kabinet is om kinderen in kleine groepjes weer naar school te laten gaan, verspreid over de dag. De schoolvakanties zouden ingekort moeten worden. Ook adviseren de deskundigen om kinderen tot 12 jaar drie keer per week te laten sporten, zonder de anderhalve meter in acht te nemen.
- Kinderarts-epidemioloog Patricia Bruijning van het UMC en Louis Bont, kinderarts-infectioloog in het Wilhelmina Kinderziekenhuis (WKZ) geven aan dat uit onderzoeken uit het buitenland blijkt dat kinderen onder de tien jaar minder makkelijk een infectie met het coronavirus lijken op te lopen dan oudere kinderen en volwassenen. Kinderen zouden ook minder vaak worden besmet met het virus dan volwassenen.
- De NOS schrijft dat er wel veel onzekerheid bestaat over de mate van besmettelijkheid van kinderen met een milde infectie of een infectie zonder symptomen. Een covid-infectie bij kinderen verloopt meestal mild en soms ook zonder symptomen en verwijst naar een groot onderzoek in São Paulo.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Zorg

- In verpleeghuizen en de thuiszorg zou het aantal ziekmeldingen nog harder zijn gestegen dan in de zorgsector algemeen, meldt CNV Zorg & Welzijn. Het zou gaan om een stijging van 54% t.o.v. maart 2019. Dit zou mede komen door het gebrek aan beschermingsmiddelen. In de algehele sector gaat het om een stijging van bijna 40%. De bond pleit ervoor zorgprofessionals zoveel mogelijk te betrekken bij het opstarten van reguliere en uitgestelde zorg om toename van werkdruk en daarmee verzuim te voorkomen.
- Mensen die moeite hebben met lezen en schrijven, hebben nu extra problemen. Ze worden boos en bang door de grote hoeveelheid informatie en de moeilijke woorden. Ook krijgen sommige laaggeletterden door de lockdown niet meer de hulp die ze normaal krijgen, zoals bij het invullen van belangrijke formulieren.

Arbeidsmarkt

- Thuiswerkers ervaren gemiddeld veertig procent meer stress als gevolg van de intelligente lockdown-maatregelen die in Nederland zijn genomen. Dat blijkt uit het onderzoek van het Nationaal Centrum Preventie Stress en Burn-out (NCPSB) onder 700 personen.
- Pakketbezorgers breiden de capaciteit uit in plots weer snelgroeiende bestelmarkt. PostNL en DHL, die samen 90% van de markt in handen hebben, werken daarom met enkele duizenden extra arbeidskrachten om alle aangeboden pakketten zonder veel vertraging te kunnen bezorgen.

Sekswerkers

- De EO en het Leger des Heils zamelen geld in voor sekswerkers. De opbrengst wordt gebruikt als financiële steun om in hun eerste levensbehoeftes te voorzien.

Horeca

- Met de actie 'De horeca staat stil' vroegen horecaondernemers maandag om 17.00 uur aandacht voor de malaise die hun sector raakt. Frank Roolaart, horecaondernemer en initiatiefnemer van de actie, riep de horecaondernemers via Facebook op om tien minuten stil te staan voor hun pand, in het wit gekleed.

Gemeentes

- Gemeente Amstelveen heeft met spoed een lokale MKB-noodsteunregeling uitgewerkt. Met de regeling kan de gemeente leningen aan door de coronacrisis getroffen MKB-ondernemingen verstrekken ter overbrugging van een korte periode en van ten hoogste 50.000 euro.
- De gemeente Sittard-Geleen bekijkt of sommige leges en belastingen voor ondernemers (deels) kunnen worden terugbetaald. Het gaat dan om leges die zijn betaald voor afgelaste evenementen of precariobelasting voor terrassen.

Economie en bedrijfsleven

- Pensioenfondsen zijn in de afgelopen 3 maanden 77 miljard euro aan vermogen kwijtgeraakt, 8% van het totale vermogen. De dekkingsgraden zakken bij het ABP onder het dieptepunt van de kredietcrisis.

- Langzaam doen steeds meer winkels de deuren open: drie keer zoveel als na het begin van de intelligente lockdown. Toch hangt in grote winkelgebieden nog altijd een 'einde-der-tijdsfeertje', omdat veel internationale ketens dicht blijven.
- De winkelverkoppen zijn de afgelopen weken met 80% gekelderde, meldt Adyen (betaaldienstverlener) in een tussentijdse rapportage over begin 2020.
- Kappers hebben samen met de vakbonden een protocol opgesteld om kapsalons weer te kunnen openen. In het protocol is een hoofdrol weggelegd voor de anderhalve meter-regel.
- Pakketbezorging breekt momenteel alle records. PostNL en DHL zetten enkele duizenden extra arbeidskrachten in.

Luchtvaart

- Buitenlandse luchtvaartmaatschappijen werken aan coronaprotocollen; EasyJet houdt middenstoelen vrij.

Spoor/OV/weg

- Vakbonden zijn bezorgd om veiligheid personeel en vinden samen met branchevereniging OVNL dat het kabinet richtlijnen moet opstellen voor wie wel en niet met het openbaar vervoer mag reizen.
- NS gaat stroomvoedingen leveren voor noodbeademingsapparatuur met speciale productielijn
- Bij versoepeling coronamaatregelen staat het CBR klaar om weer examens af te gaan nemen, aldus CBR-directeur Pechtold.
- De Fietzersbond en experts doen een pleidooi voor meer ruimte voor de fiets en '20 kilometer doe je op de fiets zou de norm moeten worden.'

Defensie

- De bemanning van de door het coronavirus getroffen onderzeeboot Zr.Ms. Dolfijn is uit isolatie. Eind vorige maand werd bij acht bemanningsleden aan boord het coronavirus vastgesteld.

Nederlanders in het buitenland

- Sommige islamitische nabestaanden bewaren hun overleden geliefden in de koeling tot reisbeperkingen zijn opgeheven. Het zou met name om Marokkaanse Nederlanders gaan. Turkse Nederlanders kunnen hun overledenen nog wel in Turkije laten begraven, maar nabestaanden mogen daar niet bij aanwezig zijn.
- 170 opvarenden mochten gisteren in Barcelona van boord van het cruiseschip Costa Deliziosa. De 13 Nederlanders aan boord zouden het schip morgen in Genua willen verlaten.

Religie

- Moskeeën in Den Haag blijven dicht tijdens ramadan, meldt AD/Haagsche Courant.

Betekenisgeving

Steunmaatregelen overheid

- Jacco Vonhof (voorzitter van MKB-Nederland) zegt in Telegraaf dat er een tweede steunpakket moet komen dat uitgebreider is dan de eerste noodregeling van de regering. Volgens hem dreigt anders een deel van de ondernemers ten onder te gaan.
- Als er een nieuw steunpakket komt voor bedrijven die getroffen zijn door de coronacrisis, moeten er strengere voorwaarden gesteld worden. Dat vinden GroenLinks en PvdA. Ze willen onder meer duurzaamheidseisen stellen aan ondernemingen die overeind gehouden worden door de overheid. Klaver is verder van mening dat bedrijven moeten stoppen met het uitkeren van dividend en bonussen.
- Volgens FD zwelt de kritiek aan dat winstgevend miljardenondernemingen (zoals Booking.com) ook een beroep kunnen doen op steunmaatregelen. De overheid kan zich volgens de krant niet meer verschuilen achter de noodzaak van snelheid en een beroep op eigen verantwoordelijkheid van bedrijven. Een discussie over voorwaarden is dan onontkoombaar.
- Op social media zijn velen van mening dat voorwaarden stellen aan steun voor grote bedrijven gewoon kan (en moet). 'Het gaat om miljarden publiek geld die we ook kunnen investeren in zorg, onderwijs, wonen, duurzaamheid.'
- Veel ondernemers zeggen blij te zijn met de staatsteun, "maar deze situatie moet niet veel langer duren, anders is het voorbij voor mijn bedrijf".

Kwetsbare groepen

- Het Rijk en de gemeenten moeten meer doen om dakloosheid aan te pakken, vindt de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. Het adviesorgaan overhandigt vandaag het rapport 'Herstel begint met een huis' aan staatssecretaris Blokhuys. De overheid moet volgens het adviesorgaan onder meer soepeler omgaan met de kostendelersnorm, waarbij een bijstandsuitkering lager wordt wanneer iemand samenwoont met een andere volwassene.

Zorg

- Er zijn zorgen om zuurstoftekort bij IC-patiënten en de gevolgen na herstel: aandachtsverlies, geheugenverlies, problemen met plannen. De Hersenstichting roept artsen op extra bedacht te zijn op de gevolgen van het virus. De stichting vindt dat alle patiënten die zijn opgenomen in het ziekenhuis met een objectieve test gescreend zouden moeten worden op aanwijzingen van hersenletsel.
- Steeds meer partijen willen dat er een onderzoek komt naar een mogelijk verband tussen luchtkwaliteit en het coronavirus in de regio Uden. De regio Noordoost-Brabant is hard getroffen door het virus, en juist daar is de luchtkwaliteit slecht door onder andere de intensieve veehouderij. Volgens chirurg Van Bebber is de luchtkwaliteit rond Uden de reden dat het gebied eerst hard getroffen werd door de Q-koorts, en nu de hardste klappen te verduren krijgt tijdens de coronacrisis.
- Alzheimer Nederland roept het kabinet op om de stop voor de meest kwetsbare bewoners zo snel mogelijk te versoepelen en in bepaalde gevallen één vaste mantelzorger op bezoek toe te laten. Met als voorwaarde dat er goede richtlijnen komen om risico's te minimaliseren. Zo zou de mantelzorger klachten vrij moeten zijn en moet gebruik kunnen worden gemaakt van beschermingsmiddelen

Corona-app

- "Minister De Jonge maakt te veel haast en hij moet met zijn apps terug naar de tekentafel." Dat zegt D66-Kamerlid Kees Verhoeven in het radioprogramma 1 op 1. "Een ongetoetste app kan nooit doorgang vinden. Wat ons betreft moeten eerst het doel en de randvoorwaarden van zo'n app duidelijk worden. Deze zeven apps kunnen geen doorgang vinden, als de Autoriteit Persoonsgegevens ze niet op privacy kan toetsen", zegt Verhoeven.
- PvdA-Kamerlid Attte Kuiken deelt het nieuws via Twitter en schrijft: "Terug naar de tekentafel. Not going to happen met wat er nu aan voorstellen ligt."
- Jesse Klaver vindt dat de overheid te snel naar het middel heeft gegrepen als het de app aangaat. Het zou belangrijk zijn om eerst de vragen daarvoor te beantwoorden. "Dat is niet gebeurd, daarom zitten we in de huidige situatie. (...) Het is niet het falen, maar startpunt van iets nieuws. Gegokt en verloren en nu verder."
- Kathalijne Buitenweg van GroenLinks is boos over de aanpak van De Jonge. "Door deze chaotische aanpak staan we nu op achterstand." Ze vreest dat door het tumult rond de app, die verdere verspreiding van het virus moet voorkomen, de kans kleiner wordt dat mensen de app willen gebruiken.
- De SP wil dat het kabinet zijn aandacht richt op testen en niet op een app. Ook moet het kabinet zorgen voor voldoende beschermende middelen voor de zorg. "Dit moet eerst op orde zijn, voordat een app überhaupt zin kan hebben", aldus Lilian Marijnissen.

Onderwijs/kinderopvang

- Ouders en leraren reageren op social media met name geïrriteerd en boos over de berichtgeving dat het kabinet waarschijnlijk dinsdagavond gaat aankondigen dat de scholen (deels) open kunnen. Ook nu weer geven ouders en leerkrachten de argumenten zoals het besmettingsgevaar en de ernstige situatie op de IC's. Ze vinden dat kinderen worden ingezet om groepsimmunitet te bereiken. Enkele ouders zijn wel positief en zeggen te vertrouwen op het advies van de wetenschappers.
- Ook docenten die voor of tegen zijn worden belicht in de media. In Trouw geeft een vmbo-docent aan dat het gebrek aan ritme bij zijn leerlingen nu echt begint op te breken, hij vindt dat de scholen weer open moeten mits het veilig is voor iedereen. In NRC Next geeft een docent aan dat ze het contact mist met haar leerlingen, een andere docent vindt het heropenen vanwege veiligheid geen goed idee.
- De coronacrisis raakt ook studenten hard. Voorzitter van De Landelijke Studenten Vakbond LSVB Alex Tess Rutten vertelt dat er veel zorgen zijn onder studenten over de kwaliteit van het onderwijs, hun diploma en

het afstuderen in een economische recessie. LSVB heeft een meldpunt ingericht en daar kwamen al meer dan 1500 meldingen binnen.

- Uit een reportage in de Volkskrant wordt duidelijk dat het niet makkelijk is voor leerplichtambtenaren om contact met de leerlingen te krijgen en ze te motiveren om online lessen te volgen.
- BOinK opent vandaag een meldpunt voor ouders die hun kinderopvangbijdrage toch niet terugkrijgen. De ouders moeten gecompenseerd worden omdat ze door de coronacrisis geen gebruik kunnen maken van de opvang. Niet alle ouders zijn in beeld bij de Belastingdienst, en die groep valt nu dus buiten de bestaande compensatiemaatregelen. BOinK wil deze mensen 'in beeld brengen'.

Nederlanders in het buitenland

- In reactie op het nieuws van de repatriëring uit Peru uiten mensen hun dankbaarheid en bewondering. Daarbij geven mensen aan te hopen dat Marokko snel volgt.
- Op sociale media maken mensen zich zorgen of gerepatrieerde Nederlanders wel worden getest of in quarantaine gaan.

Economie en bedrijfsleven

- "Economisch nationalisme is door het coronavirus een dodelijke dreiging geworden." Zo stelt Arnout Brouwers, die erop wijst dat de mondiale economie voor de grootste crisis staat sinds WO2. Jezelf redden kan alleen "door ook je burens te redden". Het is tijd voor "een ruimer begrip van nationaal eigenbelang".

Caribisch Nederland

- De Arubaanse regering stelt zonder financiële hulp van Nederland niet meer garant te kunnen staan voor de betaling van de ambtenarensalarissen in de komende maanden.

Asiel

- Bij asieladvocaten en Vluchtelingenwerk zijn zorgen over de mensen in de noodopvang in Zoutkamp. Zij kunnen geen asielaanvraag doen. Volgens Wil Eikelboom (Vereniging Asieladvocaten en –juristen) wordt de vrijheid van deze mensen beperkt en is niet duidelijk waarom. Advocaten mogen de noodopvang niet in.

Eurobonds

- Donderdag is er een EU-top over economisch herstel na de coronacrisis. ND schrijft dat Frankrijk, Portugal en Italië in een schijnbaar goed geregisseerde pr-campagne de druk opvoeren. De vraag is of Nederland zijn verzet volhoudt tegen de financiering via eurobonds.

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
• Nederlanders besmet en/of geïsoleerd in gebieden getroffen door COVID-19 • Patiënten, medewerkers en bezoekers van gesloten Nederlandse ziekenhuizen • Zorgverleners in de 'frontlinie' • Mensen met een beperking of chronische aandoening • Mensen die wachten op niet-coronazorg • Bedrijven getroffen door gevolgen van het virus of door maatregelen.	• Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders • Familie van Nederlanders in getroffen landen • Werknemers en klanten van getroffen bedrijven • Zorginstellingen en personeel.	• Algemeen publiek • Politici. • Politiek-commentatoren • ICT- en privacyexperts